

туацією характеру. Художній текст є результатом підсвідомого самоконститування особистості. Мотив смерті, смутку, самотності, страху та висока частотність мовних засобів, котрими вони творяться, «видають» в авторці «Землі» депресивного акцентуанта. Психологічні параметри творчості О.Кобилянської не обмежуються *депресивною* акцентуацією, але рамки однієї статті не дозволяють розглянути більше. Тому **перспективу** наступних досліджень вбачаємо у виявленні інших видів акцентуації та подальшого розвитку теоретичного підґрунтя мовного психоаналізу.

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму: монографія / Віра Агеєва. – К.: Факт, 2003. – 320 с.
2. Белянин В. П. Основы психолінгвистической диагностики / Валерий Белянин. – М.: Тривола, 2000 – 248 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pedlib.ru/Books/3/0476/376-259.shtml>
3. Белянин В. П. Психолінгвистические предикторы акцентуированных черт личности. Автореферат ... канд. пс. наук: 19.0001. – Ростов-на-Дону, 2008. – 23 с.
4. Бондаренко Я. О. Дискурс акцентуированных мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонального мовлення в сучасній американській художній прозі). Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Я. О. Бондаренко. – К., 2002. – 19 с.
5. Гундорова Т. Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської / Тамара Гундорова. – К.: Критика, 2002. – 272 с.
6. Зборовська Н. В. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: монографія / Н. В. Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с. – (Монограф).
7. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця: щоденники; автобіографії; листи; статті та спогади / Ольга Кобилянська; упоряд., передм. Ф. П. Погребенника. – К.: Дніпро, 1982. – 359 с.
8. Кобилянська О. Ю. Твори: у 5 т. – Т. 5 / Ольга Кобилянська. – К.: Держ. вид-во худож. л-ри, 1963. – 768 с.
9. Левченко Г. Д. Психоаналітична інтерпретація прози Ольги Кобилянської: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / Левченко Галина Дмитрівна; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К., 2005. – 20 с.
10. Леонгард К. Акцентуированные личности / Карл Леонгард. – Киев, 1981. – 321 с.
11. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова / А. Е. Личко. – М.: Изд-во МГУ, 1982 – С. 288–318.
12. Мазирка И. О. Психолінгвистические основы вербальной характеристики личности и языковой картины мира героев художественной литературы. Автореферат дисс. ... докт. філол. наук / И. О. Мазирка. – Москва 2008. – 38с.
13. Нікітчина Г. Д. Анімістичний дуалізм новелістики Ольги Кобилянської. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1783/1/>
14. Михіда С. П. Психологія творчості: пошук нової методології [http](http://eprints.zu.edu.ua/1451/1/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1451/1/>
15. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко // Теорія літератури / Соломія Павличко. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2002. – С. 21–423.
16. Акцентуація характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2690/akcentuaci>

Джерела ілюстративного матеріалу:

17. Кобилянська О. Земля. – 124 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pedlib.ru/Books/3/0476/376-259.shtml>

УДК 811.111 + 81'42

Н. М. Пільгуй,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

МОВЛЕННЄВІ СТРАТЕГІЇ В АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ АГРОТЕХНІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено поняття мовленнєвої стратегії та наведено узагальнену класифікацію мовленнєвих стратегій. У дослідженні також розглянуто прагматичні функції, які реалізуються відповідними мовленнєвими стратегіями, що представлено на матеріалі англomовного наукового агротехнічного дискурсу.

Ключові слова: мовленнєва стратегія, дискурс, науковий агротехнічний дискурс, прагматична функція.

В статье исследуется понятие речевой стратегии и приводится обобщенная классификация речевых стратегий. В исследовании также рассматриваются прагматические функции, которые реализуются соответствующими речевыми стратегиями, что проиллюстрировано на материале англоязычного научного агротехнического дискурса.

Ключевые слова: речевая стратегия, дискурс, научный агротехнический дискурс, прагматическая функция.

The article studies the conception of a communicative strategy, offers the integrated classification of communicative strategies. The research also investigates the pragmatic functions actualized in the relevant communicative strategies that are illustrated in the English scientific agrotechnical discourse.

Key words: communicative strategy, discourse, scientific discourse, pragmatic function.

Актуальність дослідження зумовлена його, відповідністю антропоцентричній спрямованості сучасної лінгвістики, у рамках якої постає необхідність систематизації та детального вивчення мовленнєвих стратегій фахових дискурсів, зокрема англomовного наукового агротехнічного дискурсу.

Завдання дослідження – ідентифікувати та систематизувати мовленнєві стратегії англomовного наукового агротехнічного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували 140 текстових і дискурсивних фрагментів, дібраних із відповідних аутентичних джерел загальним обсягом 2000 сторінок.

Загальні комунікативні норми спілкування були визначені англо-американською лінгвістичною школою, де найбільш помітними вважаються праці П. Грайса [4, с. 41–58] та Дж. Ліча [5, с. 79–151].

У лінгвістичних дослідженнях термін «стратегія» вживається дослідниками в різних іпостасях: дискурсивні, мовленнєві або комунікативні, текстові стратегії. Так, під дискурсивною стратегією розуміють когнітивно-прагматичну програму спілкування, яка ґрунтується на мотивах комуніканта й визначає характер реалізації комунікативних актів у дискурсі

[1, с. 84]. Поняття дискурсивної стратегії досить загальне, а текстової стратегії – занадто вузьке, тому використовуємо поняття мовленнєвої стратегії.

Лінгвістична розвідка дозволяє узагальнити поняття мовленнєвої стратегії як комплексу мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення певної комунікативної мети.

Досліджуючи мовленнєві стратегії, виявлено значну кількість їх класифікацій. Так, П. Браун і С. Левінсон, виокремлюють два типи мотивів – прагнення «збереження обличчя» та «збереження своєї території», отже, виокремлюються, відповідно, стратегії ввічливості та антиетикетні стратегії (стратегії агресії) [3, с. 232].

Класифікація мовленнєвих стратегій і тактик на матеріалі імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі представлена такими групами: риторичні, регулятивні, змістові, соціальні, психологічні, етнокультурні й естетичні стратегії [1, с. 82–89].

У процесі аналізу мовленнєвих стратегій текстів наукового агротехнічного дискурсу враховуємо, що в науковому дискурсі стратегії спрямовані на раціонально-логічне уявлення нового знання про пізнаваний об'єкт в єдності його предметного і методологічного аспектів.

При лінгвістичному дослідженні англомовного наукового агротехнічного дискурсу за основу взято типологію мовленнєвих стратегій О. С. Іссерс [2, с. 104–109], яка виокремлює з функціональної точки зору основні та допоміжні мовленнєві стратегії. Основною вона називає стратегію, яка на певному етапі комунікативної взаємодії є найбільш значущою з точки зору ієрархії мотивів та цілей. Допоміжні стратегії сприяють ефективній організації діалогової взаємодії, оптимальному впливу на адресата та досягненню комунікативної мети. Вони, у свою чергу, поділяються на прагматичні, діалогові й риторичні стратегії. У прагматичних стратегіях вагомі усі компоненти комунікативної ситуації: автор, адресат, канал зв'язку, комунікативний текст (повідомлення). Тут дослідниця виокремлює стратегію самопрезентації, статусні та рольові стратегії, стратегії, що емоційно налаштовують тощо. Діалогові стратегії використовуються для моніторингу теми, ініціативи, ступеня розуміння у процесі спілкування. У рамках риторичних стратегій використовуються різноманітні прийоми ораторського мистецтва й риторичні техніки ефективного впливу на адресата. Проте О. С. Іссерс зауважує, що така класифікація мовленнєвих стратегій досить умовна та приблизна.

Вважаємо, що основна мовленнєва стратегія англомовного наукового агротехнічного дискурсу передбачає переконливість, логічну й фактографічну зумовленість стверджень тексту. Для реалізації цієї стратегії використовуються певні дискурсивні тактики, головним чином, посилання та наукова полеміка як види інтертекстуальності.

Основною мовленнєвою стратегією є аргументація, інтенсифікація, переконання, що проілюстровано на прикладі: *Figure 1 is a schematic layout of the components which make up an SDI system. To protect the dripperline you must employ a high quality filtration system. This is typically a disc or media filtration system. To maintain your dripperline over the long term requires a system for injecting chemicals. Some of these chemicals such as acid will keep your system clean. It is also possible to use this injection system to supply fertilizers directly to the crop roots. In a perennial crop such as alfalfa this is an efficient and effective way to feed your crop. Your Netafim dealer is trained to design and install quality SDI systems (Manual for Alfalfa Production, 2009, p. 20.). Manual for Alfalfa Production* – є довідковим буклетом компанії Netafilm. Мета адресанта – переконати в ефективності й необхідності своєї продукції.

Основна мовленнєва стратегія наукового агротехнічного дискурсу реалізує в собі всі прагматичні функції як окремо, так і в сукупності. Так, аналіз прикладу засвідчує, що адресант тут виконує інформаційну функцію, функцію впливу і доказовості істинності знань, функцію аргументації, експланаторну й комунікативну функції, а адресат, у свою чергу, реалізує у собі пізнавальну та комунікативну функції.

До прагматичних стратегій відносимо стратегії, спрямовані на підтримку або ушкодження соціального обличчя комунікантів. Такі стратегії називають також соціальними [1, с. 87]. Для англомовного наукового агротехнічного дискурсу характерні комунікативно-рольовий статус комунікантів, правила ввічливості та етика. В науковому стилі позитивна або негативна оцінка імплікується у спеціалізовані мовленнєві кліше.

The IACT Project is a new long-term research project being conducted on the same site as the former Sustainable Agriculture Farming Systems (SAFS) project. Some of the most important results from the 12-year SAFS project, which was conducted on large plots on the U.C. Davis campus, related to the use of covercropping in low-input and organic treatments. Positive long-term effects on soil biological, chemical and physical properties as a result of cover cropping resulted in greater accumulation of plant nutrients and carbon, greater biological activity, reduced root disease severity, less runoff of winter rainfall, etc (Thompson, The Tomato Vine, 2003 p. 39).

Очевидний позитивний настрій автора щодо проекту, який він описує, передається за допомогою лексичних засобів, які мають позитивні значення, та загальною суттю речення або висловлювання. Ця стратегія реалізує комунікативну функцію як з боку адресата, так і з боку реципієнта.

Прагматичні стратегії можуть бути зумовлені психологічним станом адресанта та його моральними настановами: емоційне налаштування, іронія, жарг. За більш деталізованою класифікацією такі стратегії називають психологічними [1, с. 88]. Ця стратегія рідко знаходить пряме відображення в письмовому науковому тексті, однак у поєднанні з іншими стратегіями вона пояснює намір автора виразити як свою впевненість, так і певну нерішучість стосовно оцінки фактів і ситуацій, що розглядаються: *The Crawfords' rotational system is more complex than that of larger, conventional farmers because of their wide array of crops. «We're always sure not to plant any crop in the same ground more often than every three or four years.» Crawford says (The New American Farmer, 2005, p. 61).* Використання прямої мови полегшує читачу визначити моральну настанову автора щодо інформованих фактів. У цій стратегії реалізуються комунікативна функція і функція впливу та, деякою мірою, аргументативна та експланаторна функції з боку адресанта, комунікативна з боку адресата.

До діалогових стратегій наукового агротехнічного дискурсу відносимо такі, що диктуються міркуваннями регулювання інтеракції: контролю над ініціативою, перерозподілу ініціативи, завершення розмови, ухильності, вичікування тощо. Такі стратегії більш конкретизовано визначаються як регулятивні [1, с. 86]. Наприклад: *In practice, just getting an answer to the question – «Are we moving in the right direction?» – is difficult enough. Answering the question – «Are there better ways we could be moving?» – is almost impossible (Tracking results in agriculture and rural development, 2008, p. 14).*

У прикладі спостерігаємо ухильність від відповіді та завершення міркувань. Автор ставить важливі питання і не дає на них відповідей. Цю мовленнєву стратегію в чистому вигляді автор використовує дуже рідко. Але її можна зустріти в науковому агротехнічному дискурсі в комплексі з іншими мовленнєвими стратегіями. Цю стратегію можна пов'язати із функціями адресанта: експланаторною (як засоби для пояснення матеріалу) та комунікативною (як засоби для встановлення зв'язку з читачем).

До діалогових стратегій також відносимо такі стратегії, пов'язані зі змістом того, про що йде мова: неоднозначності, заперечення, коментування, наведення прикладу, зміни теми тощо. Відповідно такі стратегії називаються змістовими [1, с. 87]. Розглянемо їх на прикладі: *Most soil-improving strategies work slowly over several years, although some produce results sooner. In contrast, management practices that degrade soil are often apparent immediately. For example, working your soil when it is too wet will compact the soil and degrade its structure* (Berton, *Smart Water Use on Your Farm or Ranch*, 2003, p. 2).

В уривку автор подає коментар щодо попередньої інформації. Ця мовленнєва стратегія пронизує весь текст наукового агротехнічного дискурсу. Автор зазвичай коментує, наводить приклад, переходить від одного пункту до іншого. Ця стратегія реалізує в собі експланаторну й аргументативну функції з боку мовця і пізнавальну – з боку реципієнта.

У рамках риторичних стратегій використовуються різноманітні прийоми і техніки ефективного впливу на адресата [2, с. 104–109]. Стратегії, що залежать від культурно-специфічних і національних норм комунікації, іменуються етнокультурними [1, с. 88]. Яскравим прикладом реалізації етнокультурних стратегій є вживання фразеологізмів, ідіом, афоризмів тощо: *There are countless interrelationships within the natural kingdoms and in their connections with man... Technical thinking will have to be placed at the service of an inner attitude. «In living nature nothing happens that is not connected with the whole.» said Goethe in his essay «Der Versuch als Vermittler zwischen Objekt und Subjekt»* (Herbert, *Bio-dynamic Agriculture*, 1976, p. 76–77).

Отже, в етнокультурних стратегіях реалізується явище інтертекстуальності. Ця мовленнєва стратегія сприяє розумінню тексту читачем, оскільки автор використовує прості, не характерні для наукового дискурсу слова та вирази. Етнокультурні стратегії реалізують експланаторну функцію з боку адресанта і пізнавальну функцію з боку адресата.

До риторичних стратегій відносимо стратегії, пов'язані з естетикою словесного вираження: образного посилення, запобігання стереотипам. За Л. Р. Безуглою [1, с. 89], це естетичні стратегії: *The characteristics exhibited by an animal – its phenotype – e.g., milk yield and growth rate, are dependent on two factors: (1) the genes that it inherits from its parents, i.e., its genotype; (2) the effects of the environment in which the animal is kept. These two factors are commonly referred to as 'nature' and 'nurture', particularly in the human context* (Ball, *Reproduction in Cattle*, p. 231). У прикладі для емпатичного виділення цих факторів використано каламбур або гру слів *nature / nurture*, що ще більше привертає увагу читача.

Проте, на нашу думку, класифікації, наведені вище [2, с. 104–109; 1, с. 82–89], не враховують мовленнєву стратегію наукової новизни, яка постійно присутня (експліцитно чи імпліцитно) в текстах англомовного наукового агротехнічного дискурсу. Стратегія наукової новизни охоплює активне відображення нових технологій із акцентуванням того, які складнощі та невирішені питання існують на сучасному етапі. Приміром, в агротехнічній галузі – це нове обладнання тракторів, комбайнів, навігаційні системи, переробка та зберігання сировини, нові види контролю, комп'ютерне управління технологічними процесами, ергономіка техпроцесів тощо. У мові та мовленні стратегія наукової новизни проявляється у використанні спеціальної лексики, термінів-неологізмів зокрема. Так, у праці *Reymond Pagé. Down on the farm* (Pagé, *Down on the farm*, 2004) опис і обгрунтування наукової новизни, а саме нових технологій і обладнання в сільському господарстві, є основною метою автора.

Стратегія наукової новизни реалізує в собі всі функції дослідженого дискурсу, а саме: інформаційну, функцію впливу, доказовості істинності знань, аргументації, експланаторну, комунікативну функції з боку адресанта та пізнавальну й комунікативну з боку адресата.

Стратегія поведінки учасників комунікації у сфері англомовного наукового агротехнічного дискурсу реалізується за допомогою конкретних мовленнєвих дій, що являють собою вибір оптимальних засобів та способів комунікації. Цей підбір стосується не тільки вибору стилю, але й жанру, композиційної форми тексту. Кожна стратегія реалізує в собі певну функцію, причому, як правило, не одну, а цілий комплекс прагматичних функцій. Це зумовлено тим, що мовленнєві стратегії автора переслідують певну комунікативну мету для реалізації плану спілкування, щоб адресант активно сприймав текст повідомлення і правильно тлумачив мовленнєві дії мовця.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення стратегій і тактик мовленнєвої поведінки автора у різножанрових текстах англомовного наукового агротехнічного дискурсу.

Література:

1. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : [монографія] / Л. Р. Безугла. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
2. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : USSR, 2008. – 284 с.
3. Brown P. Politeness: Some universals in language usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : University Press, 1987. – 345 p.
4. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and semantics 3: Speech arts // ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. – New York : Academic Press, 1975. – P. 41–58.
5. Leech G. N. Principles of pragmatics / G. N. Leech. – L., N.Y. : Longman, 1996. – 250 p.

УДК 811.111

И. П. Полонская,

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев

ЗАМЕЩЕНИЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСКУРСА

У статті розглядається корелятивне заміщення висловлення як дискурсивне явище, аналізуються ендофоричні зв'язки, виділяються слова, що спеціалізуються в функції заміщення висловлення, вказується єдиний критерій заміщення.

Ключові слова: висловлення, корелят, антецедент, постцедент, анафоричне/катафоричне/діафоричне заміщення, дискурс.

В статье рассматривается коррелятивное замещение высказывания как дискурсивное явление, анализируются эндофорические связи, выделяются слова, специализирующиеся в функции замещения высказывания, указывается единственный критерий замещительности.

Ключевые слова: высказывание, коррелят, антецедент, постцедент, анафорическое/катафорическое/диафорическое замещение, дискурс.